

Thomas More'un Yaşamı ve Utopia Üzerine

Mehmet Akif YILDIRIM

YAŞAMI

Thomas More'un yaşamı ile ilgili bilgileri More'un büyük kızı Margaret, damadı Poper ve Desiderius Erasmus adında yakın dostu arasındaki yazışmalardan, ayrıca Thomas More'un ölümünden yaklaşık 29 yıl sonra dünyaya gelen Shakespeare'nin¹ eserlerinden elde ediyoruz.

Thomas More 7 Şubat 1478'de Londra'da doğmuştur. O dönemler İngiltere'de çocukların eğitimlerini görmek amacıyla başka bir ailenin yanına verilip orda yaşamaları yaygın bir gelenektir. More'da eğitimini tamamlamak amacıyla 1490'da Kardinal Morton'un evine yerleştirilmiştir. İki yıl Oxford'da eğitim gördükten sonra yargıç olan babasının isteği üzerine hukuk fakültesine girdi. Londra Barosu'na girdiğinde 23 yaşındaydı. Bundan iki yıl sonra parlamentoya girdi. İlerleyen yıllarda başına çok büyük sıkıntılar açacak ve en sonunda da hayatına mal olacak olan "inandığı düşüncelerin ardından eğilip bükülmeden dimdik yürümesinin" ilk örneğini, onun bu parlamento deneyiminde görüyoruz.

Parlamento üyelerine her istediğini yaptıran Kral VII. Henry, kızını evlendirmek bahanesiyle parlamentodan haksız bir vergi koarmaya kalkıp da üyeler de buna katlanır gibi olunca Thomas More buna şiddetle karşı çıkar ve kralın bu isteğini engeller. Bunun üzerine Kral, More'un babasını para cezası ile cezalandırır. İki yıl boyunca More sıkıntılı bir dönem yaşar ve sürekli seyahat etmek zorunda kalır. 1509'da VII. Henry ölüp tahta VIII. Henry geçince Londra'ya geri dönen More yargıçlığa atanır.

Thomas More tahta geçen, daha demokratik tutumlarıyla, açık fikirli olmasıyla bilinen ve bilim adamlarına değer veren VIII. Henry'nin özel danışmanı olur. More bu görevi istemesine rağmen kralın ısrarları sonucu kabul etmek zorunda kalır. Damadına yazdığı bir mektubunda bu açıkça anlaşılmaktadır. "Kralın bana gösterdiği sevgiyle gururlanmamam gerek, oğlum, Poper. Fransa ile İngiltere arasındaki savaşa değinerek, kellem sayesinde Fransa'da bir kaleyi ele geçireceğini bilse kellem uçağından hiç kuşkun olmasın."²

1521'de "Sir" unvanını aldıktan iki yıl sonra, kendi istencine karşın Parlamento Başkanlığına seçilir.³

Thomas More çok hızlı bir şekilde bürokratik mekanizmanın en üst seviyelerine tırmanma fırsatı yakalar. 1529 yılında İngiltere'de başbakanlık kurumuna eşdeğer olan "Lord High Chancellor"luğa atanır.⁴

Thomas More'u devlet yapısındaki tüm bu başarılı yaşantısına rağmen ölüme götüren olay ise şöyle gelişmiştir. VII. Henry'nin büyük oğlu Arthur, çocuk denilecek yaşta İspanyol prensesi Arragonlu Catherine ile nikâhlandırılır fakat bir yıl içinde ölür. VIII. Henry ismiyle tahta geçen kardeşi siyasal nedenlerden ötürü ağabeyinin dul eşiyle evlenir. Ancak günün birinde Kral Anne Boleyn'e tutulur. Yengesiyle evlenmesinin dinsel yasalara aykırı düştüğü bahanesiyle boşanarak Boleyn ile evlenmeyi aklına koyar. Bilindiği gibi Katoliklerin boşanmaları, ancak Papa'nın nikâhı bozmasıyla gerçekleşebilirdi. Ancak Papa bu yetkisini kullanmaya yanaşmaz. Kral ise bu işlemin

¹ Mine Urgan, *Thomas More'un Yaşamı ve Utopia'nın İncelemesi*, s. 15.

² A.g.e., s. 27.

³ M. Ali Ağaoğulları-Levent Köker, *Tanrı Devletinden Kral Devlete*, s. 217.

⁴ A.g.e., s. 218.

dinsel yasalara uygun olduğu konusunda bilimsel otoritelerden bir fetva sağlamaya çalışır. Ayrıca çıkaracağı bir yasa ile kendisini İngiltere kilisesinin başı ilan etmek ister. İşte tam da bu sırada Thomas More Kralın bu son isteğine sert bir şekilde tepki vererek rahat-sızlığını bahane eder ve görevinden çekilir.⁵

Thomas More hapse atılır ve Kralın çıkaracağı yasaya boyun eğmemesi durumunda ölümle cezalandırılacağı bildirilir. Ancak More ailesinin ve tüm yakın arkadaşlarının çabalarına rağmen bu ısrarlı tutumundan vazgeçmez. More'un burada direndiği nokta aslında Kralın tüm Hıristiyan kilisesinin başı olmak istemesi noktasındaydı. O Hıristiyan dünyasını bir bütün olarak görüyordu ve kralın tek başına çıkaracağı bu yasanın diğer ülkeleri bağlamayacağını savunuyordu.⁶

Thomas More 6 Temmuz 1535 yılında başı vurularak öldürüldü.

Thomas More ister mensubu olduğu Katolik dinin gereklerine uyduğu için, ister Hıristiyan dünyanın birliği uğruna öldürülmüş olsun yeni yeni filizlenmeye başlayan Rönesans'ın ve Hümanist düşünceenin erken savunucuları arasında yer almıştır. Doğruluğuna inandığı düşünceleri uğruna hayatını feda etmekten çekinmeyerek bir Sokrates örneği sergilemiştir. Ayrıca mülkiyet konusunda ileri sürdüğü düşünceler onu, XIX. yüzyıl düşünce dünyasında boy gösterecek sosyalizmin öncüsü yapacak durumdadır.

Thomas More, Rönesans'ın, hümanist ruhlu bir fikir ve devlet adamıydı. Ancak onun karşı çıktığı İngiltere'nin Roma'dan ayrılması fikri, oluşumunu sadece biraz ertelemiş, siyasal açıdan kendisini dayatmış bir gerçektir. O dini anlamda reform hareketlerinin çok kısa bir evrede başlayacağını, İngiltere'nin dini anlamda Roma'dan ayrılacağını istemeden ve belki düşünmeden, Papalık kurumunun Avrupa'yı siyasal anlamda bir arada ve güçlü tuttuğu inancını taşıyor ve savunuyordu.

Utopia kelime anlamı itibarıyla hiçbir yer anlamına gelmektedir. More'un kafasında kurduğu kusursuz devlet ve toplum modelinin olduğu yeri ifade ediyordu.

⁵ Mine Urgan, a.g.e., s. 28.

⁶ A.g.e., s. 33.

Thomas More Latince yazdığı başyapıtı *Utopia*'nın ilkin ikinci bölümünü, 1516'da da birinci bölümünü yazarak iki yılda tamamladı.⁷ Önce ikinci sonra birinci bölümü yazmasının nedeni, önce yaşadığı dönemin toplumunda var olan aksaklıkları, düzensizlikleri göstererek, var olandan yola çıkarak ideal olanı kurgulamaktır. Aslında onun ideal devlet ve toplum fikrinin sınırlarını yaşadığı toplum oluşturmaktadır.

Dolayısıyla yapıtı dönemin adaletsizliklerine, haksızlıklarına, baskılarına ya da başka bir deyişle kurulu düzene düşünsel düzeyde bir başkaldırışı içerir. Ancak ütopyacı eleştirici düzeyde kalmakla yetinmez, varolan toplumsal gerçeğe kökten karşıt olan bir toplum modelini düşler dünyasında kurar. Böylece gerçekten hareket eden ütopyacı, ütopyası ile gerçek dışılığa ulaşır. Aslında bu gerçek dışılık, ütopyacının en iyi, en mutlu saydığı düzenin düşünce dünyasında kurulması ve insanlığa bir umut ya da en azından bir dilek olarak sunulmasıdır.⁸

Utopia, yani hiçbir yerde olmayan bu ülke, yine de bir yerde vardır. Onu yapmak için yolculuk yapmak yeterlidir. Fakat More'un *Utopia*'sında deniz aşırı olarak gösterilen bu yolculuk, gerçekte var olan kurumların, kurulu düzenin dışına yapılacak (düşünsel) bir yolculuktur. Bu bakımdan *Utopia*, bir siyasal ve toplumsal değişim çağrısıdır.⁹

UTOPIA 1. BÖLÜM

Thomas More'un siyaset felsefesi alanına ilişkin eseri *Utopia*'nın ilk bölümü Peter Giles, Raphael Hythloday adlı bir gezgin bilge ve kendisi arasında cereyan eden diyaloglar şeklinde geçmektedir. Burada Thomas More, kendi düşüncelerini Raphael adlı şahsa mal etmektedir. Kendi fikirlerini ve düşüncelerini aslında farazi bir kişilik olan yani gerçekte olmayan Raphael adlı şahsın ağzından aktarmaktadır. More, Raphael'i tanıtırken eserinde şöyle bir tasvir kullanmaktadır. "*Güneşten yanmış teni, uzun sakalı, üstünden düşecek*

⁷ A.g.e., s. 39.

⁸ M. Ali Ağaoğulları-Levent Köker, a.g.e., s. 212.

⁹ A.g.e., s. 247.

gibi duran yeleş, hali tavrıyla bu yabancı bir gemi kaptanına benziyordu."¹⁰ Raphael gençliğinde tüm malvarlığını kardeşlerine devretmiş ve dünyayı gezme fırsatı elde etmiş bir gezgindir. Thomas More, Raphael ile diyalogunda onun dünyayı gezip dolaşırken gördüğü ülkelerin, toplulukların kültürel ve folklorik değerlerinden ziyade, yönetim sistemlerini, ülkelerin idare şekillerini ele almaktadır.

"Artık yeniliğini yitiren o devleri, ejderhaları sormuyorduk ona. Çünkü Skyllas'lar, Ceunos'lar, sürüyle insan yiyen Lastrigon'lar, daha bilmem hangi canavarlar her yerde bulunabilir. Kolay kolay bulunmayan şey, doğrulukla, akıllıca düzenlenmiş bir toplumdur."¹¹

Utopia'nın birinci bölümünde, yukarıda da değindiğimiz gibi, dönemin Avrupa topluluklarının içinde bulunduğu kötü idare şekillerinin, yöneticilerin zihinlerindeki idare olgusunun, yükselme ve kişisel hırsların, dürtülerin tatmini ile yer değiştirdiği gerçeği üzerinde durur.

Ayrıca, toplumun sosyal açıdan içinde bulunduğu açmazlar için önerilen çözüm önerilerinin ve uygulamaların sorunu çözmeyip, bizatihi toplumsal anlamda kötülüğü ve yasalara aykırı tutumları tetiklediği hususları üzerinde de durmuştur. Kısacası yaşadığı dönemin ve coğrafyanın fotoğrafını çekip, olguların nedenleri ve sonuçlarını tahlil eder.

Diyalog ilk önce Peter'in Raphael'e bütün bu görgüsü ve bilgece tutumları dolayısıyla neden bir kralın yanında hizmet etmediği, halka ve insanlara daha yararlı olmadığı sorusuyla başlar.

Kral ve Yöneticiler

Raphael ise, kralın yanında çalışmanın yani bakanlık veya benzeri görevlerde bulunmanın aslında uşaklıkla aynı şey olduğu cevabını verir. Bunun iki nedeni vardır. Krallardan kaynaklanan nedeni; onların yalnızca savaşı düşünmeleri ve yeni yerler fethetmeleridir. Barış kelimesi onlara çok yabancısıdır. Ayrıca aldıkları yerleri daha iyi yönetmek ve insanların mutlu yaşamalarını sağlamak gibi bir kaygıları da

yoktur. Oysa Raphael, sadece bu alanla uğraşmak istediğini, savaştan ise hiç anlamadığı ve dolayısıyla kralın yanında çalışmanın kendisi açısından olanaksız olduğunu söyler.

"İş yeni ülkeler kazanmaya geldi mi, bütün yollar iyidir onlar için. Din, iman, akıl dinlemezler, ne günaha girmekten çekinirler ne de kan dökmekten. Buna karşılık kazandıkları memleketlerin halklarını iyi yönetmekle pek uğraşmazlar."¹²

Mevcut yönetim anlayışının bozulmasının ikinci nedeni ise kralın yanında bulunan danışma kurullarından kaynaklanmaktadır. Bu kurullarda görev yapanların aklında sadece yükselme tutkusu, para kazanma kaygısı ve kendini beğenmişlik duygusu hâkimdir. Onlar kralın gözüne girmek için yeni bir söylem geliştirme ihtiyacı duyarlar. Ancak bu konuda yaptıkları tek şey ise komşu ülkelerde söylenen, yapılan şeyleri krala aktarmaktan başka bir şey değildir. Bu durumda diğer kurul üyeleri ise onun sadece tercüme ettiği bu fikirleri çürütmek adına daha önceki uygulamalara, geleneğe bağnazca bir bağlılık gösterir ve savunurlar. Ve bu durum kısır bir döngü içinde devam eder.

"Onlara bakacak olursanız atalarından daha akıllı bir adam çıktı mı insanlık batır."¹³

Bu şekilde cereyan eden karşılıklı diyaloglar, yasa konusunda uzman olan ve tanınmış olan laik, aydın bir kişiyle, toplumda uygulanan yasalar ve bunların sosyal yansımaları, sonuçları üzerinde devam eden bir tartışmayla sürer.

Yoksulluk ve Hırsızlık

Utopia'da ismi verilmeyip, yasacı diye bahsedilen kişi özellikle hırsızlara karşı uygulanan idam cezasını övmektedir. Raphael ise burada tam aksini savunmakta hukuktaki temel bir ilke olan suç ve ceza arasındaki orantıya değinmeden önce, suç işlemenin, hırsızlık yapmanın toplumsal sebepleri üzerinde durmaktadır. İnsanlara daha mutlu ve güvenli bir yaşam sağlamadıktan sonra, onlar çalışabilecekleri, üretebilecekleri iş olanakları

¹⁰ Thomas More, *Utopia*, s. 88.

¹¹ A.g.e., s. 89.

¹² A.g.e., s. 91.

¹³ A.g.e., s. 91.

sunulmadığı müddetçe insanları hırsızlıktan dolayı cezalandırmanın çok büyük bir haksızlık oluşturacağını savunur. İnsanların açlıktan ölmeleri için yöneticiler tarafından tedbirler alınmadıktan sonra açlık dürtüsüyle hırsızlık yapan insanları idam ile cezalandırmak, toplumda hırsızlık suçu için asla caydırıcı bir ceza olmayacak tam aksine daha da çoğalmasına neden olacaktır.

“Öldürmek hırsızlığı cezalandırmak için çok ağır, hırsızlığı önlemek için ise çok hafif bir cezadır.”¹⁴

Raphael, İngiltere’deki yoksulluğun temel sebebi olarak iki neden göstermektedir. Bunlardan birincisi kral ve yurt uğruna savaşlarda sakatlanan, artık eski mesleklerini yapamayan ve yeni bir meslek edinme imkânları da olmayan kişilerin oluşturduğu kesimin hırsızlık yaparak açlıkla baş etmekten başka çıkar yolları yoktur. Ancak savaş olmasa bile toplumda başkalarının alın teriyle, topraklarında karın tokluğuna çalışan kesimin sırtından geçinen aristokrat sınıf yoksulluğun temel sebebidir. Ayrıca bu kesim zevkleri için para harcamaktan geri durmamaktadırlar ve yoksulluğa düşeceklerini bilseler bile bu tavırlarından vazgeçmemektedirler. Nitekim bu özellikler sayesinde onlar da yoksullar ordusuna katılırlar günün birinde.

Yasacının, bu yoksul sınıfın savaşlarda orduda kullanılmak için bulunmaz bir nimet olduğunu ve hatta sırf savaşlarda daha büyük ordu olsun diye bu tip insanların çoğalmasına göz yumulması gerektiği şeklindeki savunmasına, Raphael şu karşılığı vererek bu görüşü şiddetle ret eder.

“Gerçekten de hırsızlar hiç kötü asker olmuyorlar. Üstelik askerler de hırsızlıktan hiç de çekinmezler. Her iki meslek arasında çok benzerlikler vardır. Ne yazık ki bu toplum yarası yalnız İngiltere’yi değil, bütün ulusları kemirmektedir.”¹⁵

Soylular ve Hayvancılık

Raphael’e göre diğer bir sosyo-ekonomik sorun ise, İngiltere’de halkların yoksullaşma-

sına, toplumda gelir dağılımında adaletsizliğe ve bunun doğal sonucu olarak yasalara itaatsizliğe zorlananların sayısının artmasına neden olan artan koyun sürüleridir. Özellikle o dönemde bu hayvanların yün ticaretini yapmak oldukça kazançlıydı ve soylular ve burjuvaların yanında rahipler bile bu işle iştigal etmekteydiler. Tarım arazilerini otlaklar haline getirip daha fazla sürü beslemek için, geçimlerini topraktan sağlayan köylü ve çiftçi sınıfını topraklarından çıkararak göçe zorluyorlardı. Yapacak hiçbir işleri olmayan toplumun bu kesimi ellerinde kalan son değerli şeyleri de satıp tükettikten sonra açlıkla baş edebilmek için hırsızlığa, yasa kurallarına itaatsizliğe zorlanıyorlardı. Bu insanlar çalışmaya can attıkları halde çalışacak hiçbir iş bulamazlar. Raphael’e göre, tüm bu şartlar altında bu insanları sırf karınlarını doyurmak için hırsızlık yaptılar diye ölümlerle cezalandırmak büyük bir haksızlık olacaktır.

“... Soylular, zenginler hatta pek sayın rahipler bile toprak için birbirlerine giriyorlar. Bu zavallılara iratları, türlü kazançları, toprak gelirleri yetmiyor; işsiz, güçsüz oturup keyif çatmak, devlete bir yarar getirmeden halkın sırtından geçinmek gözlerini doyurmuyor adamların. Geniş tarım topraklarını boşaltıp otlak yapıyorlar. Evleri yıkıp kiliseye bırakıyorlar, yalnız onu da ağır olarak kullanıyorlar. En çok oturan en çok işlenen yerleri çöle çeviriyorlar.”¹⁶

Ülkede, eğer salgın bir hastalık baş gösterir ve sürüleri yok ederse artık yün ticareti ile uğraşanlar bu işi bırakmak zorunda kalırlar. Ve bir süre sonra bu işle uğraşan az sayıda kimse kalmıştır. İşte bu kimseler bir müddet sonra tekrar artan yün ticareti işini kendi tekellerinde tutarlar ve bu alanda oldukça haksız kazançlar elde ederler ki bu durum da halkın yoksullaşmasının diğer bir nedenini oluşturur.

“Ulusça duyulan darlık herkesi masraflarını kısmaya ve hizmetçisine yol vermeye zorluyor. Kapı dışarı edilenler nereye gidiyorlar? Dilenmeye ya da çalabilirlerse çalmaya.”¹⁷

¹⁴ A.g.e., s. 92.

¹⁵ A.g.e., s. 93.

¹⁶ A.g.e., s. 95.

¹⁷ A.g.e., s. 96.

Yoksulluk, Hukuk Sistemi ve Cezalar

Raphael toplumda baş gösteren birçok sorunun ve artan hırsızlık olaylarının temelinde yukarıda aktardığımız şekilde sosyo-ekonomik etkenlerin olduğunu, gelirden adalet sağlanmadığı müddetçe ne bu sorunların çözüleceğini, ne de uygulanan idam cezalarının hırsızlık suçunda caydırıcı bir ceza olacağını yasa adamına anlattıktan sonra; yürürlükte olan yasaların da aslında bu sosyal bunalımın artmasına yardımcı olduğunu belirterek başta kanunlar olmak üzere yapılması gerekeni aktarır.

Bir hukukçu olan More, yakından tanıdığı hukuk sisteminin yanlış işlediği ve yasaların toplumsal adalete değil, küçük bir azınlığın çıkarına hizmet ettiği görüşündedir. Ona göre, toplumdaki kötülükler yasalarla, özellikle katı ceza yasalarıyla ortadan kaldırılamaz. Önemli olan kötülüklerin doğmasına yol açan sosyoekonomik sorunlara bir çözüm getirmektir.¹⁸

"Adanızı bu toplum vebalarından, bu suç ve yoksulluk tohumlarından kurtarın. Öyle yasalar çıkarın ki köyleri, çiftlikleri yıkan beyler ya hepsini yeniden yapmak, ya da toprağı yeniden çiftlik kuracak insanlara bırakmak zorunda kalsınlar. Zenginlerin cimri bencilliğini frenleyin. Sömürme, tekel kurma hakkını ellerinden alın. Tarımı büyük ölçüde geliştirin. Yün işlikleri ve daha başka üretim kolları yaratın... Bütün bu anlattığım dertlere çare bulmazsanız, adaletinizle övünmeyin: İnsafsızca, budalaca yalan söylemiş olursunuz."¹⁹

Raphael bu noktadan sonra hırsızlık suçuna verilen ölüm cezasının hem suçta ve cezada orantı ilkesi uyarınca, hem de dini emirler ve yasaklar uyarınca haksız olduğu tezini delillendirerek haklılığını sağlamaya çalışır.

"Tanrı bize yalnız başkasını değil kendimizi öldürmeyi bile yasak etmiş. Oysa biz yasaların gölgesine sığınarak birbirimizi boğazlıyoruz. Bu korkunç adalet anlayışı yargıçları ve cellâtları Tanrı buyruğunun üstüne çıkarabile-

cek, onlara yasanın öldür dediğini öldürme hakkını verecek."²⁰

Çalmak ve öldürmek fiillerinin her ikisi de yasalara aykırı olduğu, bu fiillerin yoğunluğu ve toplumda uyandırdığı kötülük hissi farklı olduğu ve aralarında verilecek ceza açısından bir fark olması gerektiği halde aynı cezanın verilmesini haksız bulur Raphael. Soruna cezanın soruşturulması ve gerçek suçluların bulunup cezalandırılması açısından da yaklaşır. Çünkü hırsızlık yapmak isteyen kimse her iki fiile de aynı cezanın verildiğinden soyduğu kişiyi delilleri ortadan kaldırmak, kendisini ihbar etmesini önlemek için aynı zamanda öldürebilecektir. Bu durumda işlediği suçun ortaya çıkarılması daha da güçleşecektir.

"Hırsız daracağıyla korkutarak katil yapmış olduk."²¹

Raphael, suç ve ceza arasındaki orantı konusunu bu şekilde belirttikten sonra en iyi cezalandırma yolunun hangisi olduğu hususunu da açıklar. İran'a bağlı bir ulus olan Polylerit'lerde görmüş olduğu ceza adaleti sistemini çok beğenir ve uzun uzun açıklar.

Kralın Görevi

Utopia'nın ilerleyen bölümlerinde yöneticilerin, yönetim olgusuna dair taşıdıkları duyguların ve düşüncelerin eksikliğinden ve yanlışlığından bahsederek onları kıyasıya eleştirir. Politika ahlakının o güne kadar bilinen ancak hep kraldan yana tek taraflı bir tavır takınan ilkelerini ele alarak çürütmeye çalışır. Kralın ve yöneticilerin en kutsal görevi halkının, yoksulluktan kurtularak refah içinde huzurlu ve güvenli yaşam olanakları sunmak olduğunu belirtir. Kral halkının yararı için başa gelmiştir. Dolayısıyla görevde bulunduğu esnada kendi yararına hiçbir faaliyet icra etmemelidir. Kral toplumun zenginliği ve güvenliği için görev yapmaktadır, kendi zenginliği için değil.

"Yurttaşların kin bağladığı, hor gördüğü bir kral; halkı ezerek, soyarak, dilenci durumuna düşürerek tahtında tutunabilecekse, bıraksın

¹⁸ M. Ali Ağaoğulları-Levent Köker, a.g.e., s. 228.

¹⁹ Thomas More, *Utopia*, a.g.e., s. 96.

²⁰ A.g.e., s. 97.

²¹ A.g.e., s. 97.

gitsin krallığı, insin gitsin tahtından. Bu yollarla belki kral adını elinde tutar; ama ne yiğitliği kalır, ne büyüklüğü. Kral yüceliği dilencilerin değil, zengin ve mutlu insanların başında kalmakla kazanılır.”²²

Sonraki bölümlerde sistem ve yönetim mekanizmalarının eleştirisinden asla çekinmemek gerektiği, doğruların her zaman yüksek sesle dile getirilmesi gerektiği şeklinde önermeler ile diyaloglar sürer.

Mülkiyet

Birinci bölümün sonuna doğru Raphael, mülkiyet konusundaki görüşlerini açıklayarak, ikinci bölüme yani ideal bir toplum düzeninin olduğu Utopya adası üzerine konuşmaya geçerler. Mülkiyetin kişisel bir hak olduğu bir toplumda, sosyal düzenin ve adaletin asla gerçekleştirilemeyeceğini belirtir Raphael. Bu düşüncelerine Platon’un mülkiyet konusundaki görüşlerini dayanak yapmaya çalışır. Mülkiyet eğer ferdileştirilirse, sadece mutlu bir azınlık malın mülkün çok büyük bir kısmını elinde bulunduracak ve halkın geri kalan büyük çoğunluğu ise açlık ve yoksulluk içinde kıvranaacaktır. Mülkiyet konusunda bir toplumsal eşitlik sağlanamaz ise her türlü yolla sağlanan malvarlığı sonuçta haklı görülecektir ki bu durum toplumda eninde sonunda bir eşitsizlik yaratacaktır.

“Mülk sahipliğini ortadan kaldırmak memleketin zenginliğini eşitçe, doğrulukla dağıtabilmenin ve insanlığı mutluluğa kavuşturabilmenin biricik yoludur. Mülkiyet hakkı toplumsal yapının temeli oldukça, en kalabalık ve en işe yarar sınıf yoksulluk, açlık, umutsuzluk içinde yaşayacaktır.”²³

Toplumsal yapıda rol alan gurupların mülkiyet hakkı bakımından eşitliğini savunan böyle bir yapının Utopia adasında yer aldığını savunur Raphael. Kendisinin orada beş yıl kadar yaşadığını ve oradaki güzellikleri haber vermek için geldiğini de ekler ve ikinci kısma geçilerek Utopia adası üzerine söyleşi devam eder.

UTOPIA II. BÖLÜM

Utopia’nın ikinci bölümü, Utopia adasının tasviri ile başlamaktadır. Coğrafi konumu, ulaşım yolları ve bu adanın geçmişi, Utopia adını alışı anlatılmaktadır. “*Eskiden buraya Abraxa denilirmiş. Ama Kral Utopus orayı fethedince Utopia olmuş. Bu akıllı kral ele geçirdiği ülkenin kaba ve vahşi halkını uslu, uygar, kibar insanlar haline getirdi.*”²⁴

Utopia’nın 54 büyük ve güzel şehri vardır. Bütün şehirlerin mimari planları aynıdır. Her şehirde konuşulan dil aynıdır. Aynı töreler, aynı kültürel kurumlar ve aynı yasalar uygulanmaktadır. Şehirlerarası 24 mildir ve bir günde birinden diğerine gidilebilmektedir. Hiçbir şehir yasa ile kendisine belirlenen coğrafi sınırları genişletme ihtiyacı hissetmez.

Utopia’da halkın başlıca uğraş alanı tarımdır. Burada halkın zorunlu olarak tarım faaliyetlerine katılması gereken dönemler vardır. Belli dönemler ile katılma mecburiyeti olan bu faaliyetlerde her aile kendisinden sonra oraya gelen aileye yapılacak işleri öğrettiğinden, bu işler fazla emek ve vakit kaybı olmaksızın, en üst seviyede verim elde edilerek yapılmaktadır.

“Her bir şehirde tarlaların ortasında her türlü tarım aracı ile donatılmış çiftlik evleri vardır. Bu evlerde her mevsimde, şehrin nöbet sırasıyla yolladığı işçi orduları oturur. Her çiftçi birliğinde kadın ve erkek en az 40 kişi ve iki köle vardır. Her 30 çiftçi ya da aile birliği bir *philarch*’ın yönetimi altındadır. Her yıl, her birlikten 20 çiftçi şehre döner. Bunlar iki yıllık tarım nöbetini bitirmiş olanlardır.”²⁵

Utopia adasındaki şehirler her bakımdan (mimari dahil) birbirlerine benzedikleri için Raphael sadece başkent olan Amaurote şehrinin oldukça detaylı bir tasvirini yaparak, bu adadaki yönetim şeklini, şemasını ve idari işlerin nasıl görüldüğü üzerinde durur.

Bu adada her otuz aile kendilerinden sorumlu olan ve adına *philarch* denilen bir yönetici seçerler. On tane *philarch*, 300 aile ile birlikte *tranibore* [baş *philarch*] denilen bir yöneticinin sorumluluğu altındadırlar. Devletin

²² A.g.e., s. 106.

²³ A.g.e., s. 109.

²⁴ A.g.e., s. 114.

²⁵ A.g.e., s. 114.

genel başkanı ise 200 adet philarch tarafından halkın gösterdiği dört aday arasından seçilir. Bütün bu yönetim şemasında yer alan görevliler ve seçilmişler birer yıllığına görev yaparlar.

"Tranibore'ler her üç günde bir başkan ile bir araya gelerek memleket işlerini görüşürler. Kamuyu ilgilendiren işler kurultayda üç gün tartışıldıktan sonra karara bağlanır. Kurultay ve büyük halk toplantıları dışında bir araya gelmek ölümle cezalandırılan bir suçtur. Bu da başkan ile traniborelerin kolayca bir araya gelip halkı zorbaca yasalarla ezmeye ve rejimi değiştirmeye kalkışmalarını önlemek için olsa gerektir."²⁶

Ayrıca kurultayın bu toplantılarında görülen hususlar hemen o gün karara bağlanmamaktadır. Üzerinde daha sağlıklı düşünüp, daha faydalı sonuçlara ulaşılabilmesi için belli bir süre sonra müzakere edilip karara bağlanmaktadır.

Utopia adasında yaşayan herkesin mutlaka uğraşacağı bir işi vardır. Ancak bazı tarım kollarında bütün halkın çalışması belli dönemlerde zorunludur. Zorunlu olarak öğrenmeleri gereken bir zanaattır bu. Ancak bunun dışında kendi isteklerine bağlı olarak tarımın herhangi bir farklı kolunda da faaliyet gösterebilirler veya başka meslekler de edinebilir, bu alanda uğraşabilirler. Örneğin; duvarcılık, testicilik, dokumacılık, demircilik vs.

Burada Platon'un devletinde olduğu gibi bireyin meslekler arasında geçişi sınırlaması yoktur. Bir başka meslek kolunda çalışma gayret ve yeteneği olan bir kimseye bu konuda gereken kolaylık gösterilir. Hatta ikinci bir mesleği öğrenmesine yardımcı da olunur. Utopia'lılar sürekli çalışmazlar. Günün belirli saatlerinde çalışarak bedenlerini ve ruhlarını dinlendirmek için çeşitli oyunlar, müzikal faaliyetler ve diğer kültürel ve folklorik alanlarla da ilgilenirler. Bireyler sadece üretim ilişkilerinde yer alan bir mekanizma görevini görmemekte, bilimsel ve kültürel faaliyetlerde de bulunarak zihinsel anlamda kendisini geliştiren, kültür ve bilim havzasına katkıda bulunan birer özne konumundadırlar.

"Utopia'da toplum kurumlarının amacı her şeyden önce, halkın ve bireylerin ihtiyaçlarını

gidermek, sonra herkese bedeninin köleliğinden kurtulmak, düşüncesini özgürce işletmek, kafa yetilerini bilim ve sanatlarla geliştirmek için mümkün olduğunca çok vakit bırakmaktır. Utopia'lılar için gerçek mutluluk işte bu düşünce gelişmesinin ta kendisidir."²⁷

More'un en çok üzerinde durduğu ve en küçük ayrıntıyı gözden kaçırmadığı bölüm Utopia'nın sosyoekonomik yapısını betimlediği bölümdür. Bunun nedeni, More'un toplumun mutluluğunun siyasal yapı değil, fakat sosyoekonomik yapı tarafından belirlendiği inancında oluşudur.²⁸

Aile ve Nüfus Hareketleri

Raphael, konuşmasının ilerleyen bölümlerinde Utopia şehrinin sosyal yapısı, aile kurumu ve bu şehirde yaşayan insanların yaşayışları, birbiri ile olan ilişkileri konusunda detaylı bilgiler vermektedir. Ancak burada Platon'un devletinden farklı olarak aile kurumuna oldukça önem vermektedir ve aileyi toplumun temeli olarak kabul etmektedir. Aileyi en yaşlı üye yönetmektedir. Utopia şehirlerinin nüfusunun sürekli belirli bir oranda sabit kalması için nüfus planlaması önem arz etmektedir. Nüfus eğer gereğinden fazla artarsa komşu şehirlere göç edilerek orada yeni yerleşim merkezleri oluşturulmaktadır. Ancak şehrin nüfusu gereken sayının altına düşerse o zaman da diğer şehirlere nüfus transferi yapılmaktadır. Eğer bu olasılık diğer Utopia şehirlerindeki nüfus hareketleriyle sağlanamıyorsa, bu durumda Utopia devletinde yer almayan yabancı şehirlere nüfus değişimi sağlanmaktadır.

Beslenme, Barınma ve Çalışma Şartları

Sonraki yüzyıllarda ortaya çıkacak sosyalizm fikir akımının burada erken dönemde ortaya çıktığını görüyoruz. Utopia şehirlerindeki özellikle beslenme, barınma ve çalışma şartlarına baktığımızda, şehrin sosyal hayatının tamamen sosyalist ideolojinin argümanları

²⁶ A.g.e., s. 117.

²⁷ A.g.e., s. 121.

²⁸ M. Ali Ağaoğulları-Levent Köker, a.g.e., s. 236.

ile donatıldığını görüyoruz. Ancak buradaki sosyalist düşünce sınıfsız bir toplum modeli tasarlamaktan öte, sadece kendi dönemindeki toplumsal sorunlara çözüm bulmak amacıyla, uygulamalara, kurumsal yapılara bir tepki olarak doğmuştur.

“Her mahallenin ortasında, içinde her çeşit eşya bulunan bir pazaryeri vardır. Bütün ailenin ürettiği mallar, bu pazaryerine getirilip, orada belli evlerde, ambarlarda ve depolarda biriktirilir. Her ailenin büyüğü, ya da evin başı, para ödmeden, karşılık olarak başka bir mal, rehin olarak bir eşya, ya da bir senet vermeden, kendisine ve birlikte oturanlara gereken malları bu pazaryerinden alıp götürür.”²⁹

Bu şehirlerde hastalar için ayrıca rahat edip dinlenecekleri, tedavi olabilecekleri hastaneler de inşa edilmiştir. Toplumda çok aşagılık olarak görülen kötü işler hep köleler tarafından yapılmaktadır.

Seyahat Özgürlü(ğü)ksüzlüğü

Utopia'nın bir şehirden bir başka şehrine seyahat etmek isteyen bir yurttaş, oturduğu bölgenin idari sorumlusu olan başkandan [tranibore] bir tür izin belgesi almak zorundadır. Gittiği yerde insanlar kendisini en iyi şekilde ağırlayacağı için yanına gereksiz eşyalar almaktan kaçınır. Eğer yurttaş kendi şehrinin idari sınırları içinde gezecek ise sadece kendi aile büyüğünün iznini alması yeterlidir.

Şehirlerarası Yardımlaşma

Utopia şehirlerinin her birinden gelen üç elçi her yıl toplanarak şehirlerin ekonomik durumlarını, üretilen mahsullerin verimini müzakere ederler. Eğer bir şehirde üretilen herhangi bir mahsul, o şehrin ihtiyacına cevap veremeyecek düzeyde eksik ise, Utopia şehirleri her bir yurttaşın refahta eşitliği esasına dayalı olarak kurulduklarından, diğer şehirlerden oraya hiçbir ekonomik amaç ve çıkar güdülmeksizin gereken yiyecek vb. yardımlar yapılır.

Para ve Değerli Madenler

Utopia'da yaşayan yurttaşların ekonomik değerlere, altına, gümüşe, paraya bakış açıları, yaklaşımları diğer ülkelerin insanlarından oldukça farklı bir boyuttadır. Bu değerli madenlere yükledikleri anlam farklı olunca gündelik hayatta ve toplumsal ilişkilerde kullanım biçimleri de alışılmışın dışında oldukça farklılık arz etmektedir. Mesela yurttaşlar arasındaki ticari ilişkilerde, alışverişlerde hiç para kullanılmaz. Parayı özellikle başka ülkelerle yaptıkları savaş durumları gibi, felaket zamanlarında kendi amaçlarını kolaylaştırmak için sadece bir nesne, bir araç olarak görürler. Öncelikle paralı asker tutmak için veya savaş halinde oldukları ülkenin ordularını satın almak, onların kendi toplumlarına ihanetlerini sağlamak için kullandıkları bir metadır para.

“Para olağan ama olmayabilecek belalı durumlar için saklanır. Altın ve gümüş bu memlekette, tabiatın onlara verdiği değeri taşır sadece. Bu iki maden demirden çok daha aşagı görülmekle beraber, insan için su ve ateş kadar yararlı sayılır. Az bulunmalarından ötürü değerli sayılmaları insanoğlunun çılgınlığına verilmeli.”³⁰

Utopia'lılar altın ve gümüşü sığınaklarda saklamazlar. Değerli sanat eserlerini de ondan yapmazlar. Çünkü bu şekilde değer verdikleri madenleri savaş zamanlarında kullanma ihtiyacı duydukları zaman onları yitirmekten acı duyacaklardır. Öyle ki, bu madenleri en sıradan, gündelik işlerinde kullanırlar. Hatta bu madenlere verdikleri değeri ifade etmesi açısından, kölelerin zincirlerini ve çok kötü suçları işlemiş mahkûmların nişanlarını bu madenlerden yaparlar.

“Mahkûmların parmaklarında ve kulaklarında altın halkalar, boyunlarında altın gerdanlık, başlarında altın çember vardır. Kısacası, altını ve gümüşü kepaze etmek için ellerinden geleni esirgemezler. Başka yerlerde, insanın elinden altını almak ciğerini sökmek kadar acı bir şeydir. Utopia'daysa altınlarını yitirmek kimsenin umurunda değildir.”³¹

²⁹ A.g.e., s. 122.

³⁰ A.g.e., s. 126.

³¹ A.g.e., s. 126.

Herkesten yeteneğine, herkese gereksinimine göre

Utopia'da ekonomi ve ticari ilişkiler bağlamında ele alınması gereken diğer bir konu mülkiyet hususudur. XIX. yüzyıldaki sosyalist düşünürlerle kaynaklık edecek şekilde Utopia adasında kimsenin özel mülkü yoktur, mülkiyette ortaklık ilkesi geçerlidir. Hatta bu özel mülk edinme duygusunu tamamen yok edebilmek amacıyla aileler her on yılda bir oturdukları evi değiştirmek zorunda kalmaktadırlar.

Mülkiyetin ortak olması ile birlikte lüks mallara olan tutku da kendiliğinden ortadan kalkar ve tutumluluk halkın başat niteliklerinden biri durumuna gelir. Aynı zamanda yaratılan zenginliklerin, toplumsal çalışmaların ürünlerinin gereksinime göre dağıtıldığı bir düzen oluşur. Bu bakımdan Utopia'da komünizmin son kertesi, yani "herkesten yeteneğine, herkese gereksinimine göre" ilkesi gerçekleşmiş görünmektedir.³²

Raphael Utopia'daki dinsel inanç ve uygulamaları ise şu şekilde özetlemektedir. Buradaki din algısı, ortaçağda hâkim olan dini düşünceye eleştiri mahiyetini taşımaktadır. İnsanların hem bu dünyada hem de ölümden sonra mutlu olması zevkleri kendine yasaklamak ve var olan bütün acılara katlanmaktan geçeceği görüşünü yanlış bulur. İnsan başkasına zararı dokunmadıkça, bütün dertlerden ve sıkıntılardan kaçarak zevkleri, mutlulukları tadararak yaşantısını sürdürmelidir. Bu sonuca aklımızı kullanarak ulaşabiliriz. Aklımızı kendimize rehber edindiğimizde, yaratılışımıza uygun yaşayabiliriz ki Tanrının istediği yaşam biçimi de budur zaten.

"Yaratılışın ittiği yana giden insan, sevgilerinde ve nefretlerinde aklın sesini duyan insandır. Akılsa önce varlığı ve sağlığı borçlu olduğumuz yüce Tanrı'yı sevmeye yöneltir bizi. Sonrada gamsız, kasvetsiz yaşamasını öğretir ve kardeşlerimiz olan başka insanlarla sevincimizi paylaşma isteğini verir bize."³³

Dinsel Hoşgörü

Utopia'nın Raphael'in gelişine kadar Hıristiyanlığı tanımadığını da belirtir. Burada More, Kutsal Kitap ile aydınlanmamış bir toplumun yalnız aklını kullanarak neler gerçekleştirebileceğini göstermekle, çağının Hıristiyan topluluklarına dinsel inancın yanı sıra akıldan yararlanılarak çok daha önemli şeyler başarabileceklerini, insanca bir yaşam düzeyini kurabileceklerini anlatmak istemiştir. More *Utopia*'sında birçok dinin bulunmasına karşın hiçbir çatışmanın olmamasını dinsel hoşgörüye bağlar.³⁴ Utopia adasında insanların inandıkları birçok din olmasına rağmen, tek Tanrı inancı hâkimdir.

Kölelik

Utopia adasında kölelik, gerek ceza ve adalet sistemi açısından bir cezalandırma aracı olarak, gerekse toplumsal işbölümünde bazı işlerin görülmesi bakımından yararlı görülmekte, varlığını korumakta ve devam ettirmektedir. Utopia'da dışardan getirilen insanlar arasında ancak elinde silah olanlar, silah ile birlikte yakalananlar köle yapılmaktadırlar. Kölelerin çocukları veya başka memleketlerde köle olanlar Utopia adasında özgürlüklerine kavuşurlar. Yani köleliği nesilden nesile devam eden bir kurum olmaktan çıkartılmaktadırlar. Ancak bir cezalandırma sistemi uygulanmaktadır. Utopia adasında çok ağır suç işleyenler veya başka ülkelerde suç işleyip de ölüme mahkûm edilenler, Utopia adasında kölelik ile cezalandırılırlar.

"Toplumda hasta vatandaşlara büyük ilgi gösterilmekte, hastalıklarının seyri ve tedavi süreciyle yakından ilgilenilmektedir. Hastalığı çok ağır ve çaresiz olan, hastaya sürekli acı ve sıkıntı veren bazı hastalıklara yakalanan insanları, rahipler ve yöneticiler yaşamlarına son ve vermeleri konusunda ikna etmeye çalışırlar. Hasta hayatına ya kendi eliyle ya da başkasının yardımıyla son vermektedir."³⁵

³² M. Ali Ağaoğulları-Levent Köker, a.g.e., s. 239.

³³ Thomas More, *Utopia*, s. 130.

³⁴ M. Ali Ağaoğulları-Levent Köker, a.g.e., s. 243.

³⁵ Thomas More, a.g.e., s. 136.

Medeni İlişkiler

Utopia adasında medeni hukuk alanındaki ilişkiler, yasalar ve uluslararası ilişkiler de oldukça ayrıntılı düzenlenmiştir. Kadınlar on sekiz, erkekler ise yirmi iki yaşından önce evlendirilememektedirler ve evlilik ancak ölümle son bulmaktadır. Ancak bazı durumlarda boşanmaya izin verilmektedir. Eşlerden biri, diğerini aldatırsa veya oldukça huysuzsa boşanmalarına karar verilebilir. Eğer eşler birbirleriyle geçinmiyorlarsa her iki tarafın da rızaları alınarak boşanmalarına karar verilebilir. Ancak tüm bu durumlarda yöneticiler kurulunun izninin alınması gerekmektedir. Bu boşanma izinleri kolay kolay verilmemektedir. Evliliğin mümkün olduğunca uzun süre devam etmesi amaçlanmaktadır. Evliliğin gerektirdiği kurallara uygun davranmayanlar kölelik, aynı suçun tekrar işlenmesi durumunda ise ölüm gibi ağır cezalar ile cezalandırılmaktadırlar.

Yasalar

Utopia adasında, diğer ülkelerde olduğu gibi sayısız hukuk kitaplarının yazılmasını sağlayacak ve oldukça karmaşık hukuksal yorumlara yol açacak kadar çok sayıda yasa bulunmaktadır. Var olan az sayıdaki yasalar ise vatandaşların anlaması bakımından oldukça sade yazılmışlardır ve herkes oraya bakınca hak ve yükümlülüklerini anlayabilmektedir. Bu yüzden Utopia adasında dava vekillerine, avukatlara ve noterlere pek fazla iş düşmemektedir.

“Bir insanın, ya okuyamayacağı kadar çok, ya da anlayamayacağı kadar şaşırtıcı ve karanlık yasalarla bağlanması, hak ve adalete aykırı bulur Utopia’lılar.”³⁶

Ağır suçlar genel olarak kölelik ile cezalandırılmaktadır. Ancak işlediği suçtan büyük pişmanlık gösterip, suç işlemenin özünü duyup, cezasını da çekenler ya halkın ya da devlet başkanının isteğiyle affedilirler veya kölelik cezaları hafifletilir. Ceza sistemi bakımından dikkat çeken bir başka husus ise suç işlemeyi tasarlayanlar da suçu işlemiş gibi cezalandırılmaktadırlar.

Savaş

Utopia’lıların savaş olgusuna yaklaşımı şu şekilde özetlenebilir. Utopia’lılar, diğer uluslar gibi savaştan pek bir haz duymazlar ve mümkün olduğunca savaştan uzak durmaya çalışırlar. Savaşı hayvanca davranışlar olarak tanımlamalarına karşılık her gün savaş talimleri yaparlar ve hatta bu eğitimlere bazen kadınlar da katılırlar. Ancak bu eğitimleri, kendi yurtlarını düşman istilasından korumak, dostları böyle bir tehlike ile karşılaşınca onlara yardım etmek veya zorba güçlerin boyunduruğu altında ezilen köle toplumları özgürlüklerine kavuşturmak için yaparlar.

“Kanlı bir zaferin sonuçları Utopia’lıları üzer, hatta utandırır; çünkü parlak kazançları insan kanı pahasına elde etmeyi büyük çılgınlık sayarlar.”³⁷

Utopia’lılar sadece haklı sebeplerin olması durumunda savaşa girmekten çekinmezler. Ancak savaşı kazanmak bakımından izledikleri yöntem alışılmış savaşı tekniklerinden biraz farklılık göstermektedir ve hatta diğer uluslar tarafından aşağılık ve korkakça bir davranış olarak nitelendirilmektedir. Savaş başlar başlamaz düşman ülkelerin caddelerinde, meydanlarında ülkelerinin krallarını, savaştan onun gibi sorumlu olan yardımcılarını öldürenlere veya diri olarak getirenlere çeşitli hediyeler, ödüller vaat eden bildiriler asılır ve bu bildirilere öldürülecek olanların isim listeleri yazılır. Ayrıca bu şahıslar eğer kendilerinden teslim olurlar ise hem cezadan kurtulacaklardır hem de ödüllendirileceklerdir. Bu şekilde düşman topluluklar arasına birbirlerine olan güveni sarsacak, kuşkular içinde yaşamalarını sağlayacak korku tohumları ekilmektedir. Bu durumda Utopia’lılara hedeflerine ulaşmak için zaten önem vermedikleri parayı cömertçe harcamaktan kaçınmazlar ve düşman askerlerini satın almak için vaatlerde bulunurlar.

Savaş konusunda Utopia’lıların dikkat çeken bir diğer özelliği ise, kendi yurttaşlarını mümkün olduğunca savaştan uzak tutmaları ve bunun yerine komşu ülkelerden, savaşı toplumlardan para ile bir ordu kurdurmalarıdır. Özellikle savaşı bir toplum olan

³⁶ Thomas More, *Utopia*, a.g.e., s. 140.

³⁷ A.g.e., s. 143.

Zapotele'lerden (kolay satılan anlamındadır)³⁸ ordu kurmakta ve savaşa onları göndermektedirler. Bu topluluğun bireylerinin para ile yapmayacağı şey yoktur. Hatta bir tarafın saflarında savaşırken kendilerine daha fazla para teklif eden karşı tarafa geçmeleri onlar için oldukça olağandır. Ancak Utopia'lıların bu savaşçı topluma yaklaşımları, onlar hakkında taşıdıkları düşünce ve kanaatler, yukarıda savaş konusundaki düşüncelerini aktardığımızda belirttiğimiz, kan dökülmesinden yana olmayan, barışı destekleyen iyi niyet duygularından hiçbir iz taşımamaktadır. Savaş konusunda, taşıdıkları duygular, hedefledikleri amaçlar ile bu amaçlara ulaşmada kullanılan yöntem arasında izahı güç bir paradoks söz konusudur.

"Bu ulus Utopia'lılar için bütün dünya ile savaşır. Çünkü hiçbir yerde Utopia'lılar kadar para veren olmaz. İyi insanları iyi işlerde kullanan Utopia'lılar, bu aşağılık kişileri kötü işlere koşup harcarlar. Zapotele'lere ihtiyacı olunca, onları parlak umutlar vererek en belalı işlere sürerler; çoğu ölür gider ve hiçbir zaman ödülleri almaya gelmezler. Bir dahaki sefere tehlikeye atılmayı göze alınları diye, sağ kalanlara verdikleri sözü tutarlar. Utopia'lılar bu kiralık askerlerin ölmesinden hiç kaygılanmazlar. Çünkü dünyayı bu lanetli, bu haydut soyundan, kurtaracakları gün, bütün insanlığa hayırlı bir iş görmüş olacaklarına inanırlar."³⁹

Kaynakça

- M. Ali Ağaoğulları-Levent Köker, *Tanrı Devletinden Kral Devlete*, İmge Kitabevi, İstanbul, 1991.
- Mine Urgan, *Thomas More'un Yaşamı ve Utopia'nın İncelemesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 1999.
- Thomas More, *Utopia*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 1999.

³⁸ A.g.e., s. 144.

³⁹ A.g.e., s. 145.